

c. Takva ve Amel-i Salih

Takva; Allah'tan korkup nefse zarar veren şeylerden yani, isyandan ve her türlü günahlardan kendini muhafaza etmektir.

Takva; insanı Allah'a kavuşturan, O'nun sevgisine vesile olan en güzel sıfatlardan biridir. Dünyada huzur ve saadette yaşamak, âhirette de sonsuz nimetlere nail olmak, ancak takva ve amel-i salih ile mümkündür.

Allah-ü Teâla'nın imandan sonra en çok sevdiği ve razı olduğu amel takvadır. Bir müttaki müminin imanı, günahlardan kendini muhafaza edemeyen bir insanın imanı ile elbetteki bir değildir. Kendini başta kebirler olmak üzere, günahlardan muhafaza eden bir müminin kalbi aydınlanır, ruhu huzur bulur, imanı kuvvetlenir ve daima inkişaf eder.

Takva ve istikamet, bütün peygamberlerin yolu olduğu gibi, evliya, mürşit ve müçtehitlerin de şîârıdır. Takva bütün abitlerin manevî rızkı, şakirlerin basiret nuru ve kamil mü'minlerin de maksad-ı âlâsıdır. Takva ehl-i olanlar Allah'ın evliyasıdır. Nitekim bir ayette mealen şöyle buyurulmaktadır:

“Hak Tealanın evliyası ve ahbab-ı bir kişi değil, bütün takva ehl-i olanlardır.”

Evet ehl-i takva, ehl-i saadetin efendisidir. Nimet-i uzma, saadet-i Kübra ve cennet-i tuba ehl-i takva içindir. Ehl-i takva mukaddes bir zümredir ki, onların büyükleri nebiler ve mürsellerdir. Her meselede olduğu gibi, takvada da bütün mürsellerin seyidi, nebilerin serveri, müttakilerin senedi ve ehl-i takvanın imam-ı bütün kâinatın fahr-i ebedisi, ins ve cinnin peygamberi Hazret-i Muhammed'dir. (s.a.v)

Yine başta dört halife olmak üzere, bütün sahabe-i kiram hazretleri, tabiin ve müçtehidin ehl-i takvanın önderleri ve mürşitleridir.

Takva ve salih amel hem şeriata, hem akla ve hem de mürüvete muvafık olan en büyük bir meziyettir. Böylece hayatını haram ve günahlardan muhafaza eden bir kimse, insan-ı kâmil olmaya liyakat kesbeder ve müttakilerden olur.

Cenab-ı Hak melekleri akıl ve nurdan, insanları ise, şehvetle birlikte akıl nurundan yaratmıştır. İnsanoğlu akıl cihetinden meleklerle, şehvet yönünden hayvanlara benzemektedir. Eğer insan, nefs-i emmaresine mağlup olmayıp, takva ve amel-i salih dairesinde yaşarsa daima terakki eder, ala-i illiyyine çıkar ve meleklerden

---

üstün olur. Eğer nefs-i emaresine tabi olup her türlü kötülüğü işlerse, esfel-i safilin tarafına gider, hayvandan daha zelil ve aşağı bir derekeye düşer ve "**..belhüm edall...**" hitabına mazhar olur.

Büyük alimler buyurmuşlar ki,

“Kim şunları kendisine farz bilmedikçe tam takva sahibi olamaz:

- *Beş vakit namazı vaktinde kılmayı birinci vazife bilmek,*
- *Gıybet etmemek,*
- *Mümin kardeşine suizan etmemek ve kimseyi kötü bilmemek,*
- *Kimse ile alay etmemek,*
- *Haram’a nazar etmemek.*

Kur’an-ı Kerim’in nazarında imandan sonra en ziyade tutulan esas, takva ve amel-i salihdir Bu bakımdan takva, saadet ve faziletlerin temelidir. Amel-i salih, Allah’ın emirleri dairesinde hareket ederek kulluk vazifesini yerine getirmektir. Cennete girmenin en büyük vesilesi de yine takva ve amel-i salihdir.

Takvanın en büyük vesilelerinden biri Allah korkusudur. Çünkü, Allah'tan korkmak insanı her türlü kötülük, zarar ve günahattan muhafaza eder.

Dinin en büyük gayesi; insana Rabbini tanıtarak, onu ibadet ve itaat eden bir kul haline getirmesidir. İbadet, insanın ruhunu, kabiliyetlerini ve hamiyetini canlandırıp, ruhun hassasiyetini ve kalbin temizliğini temin eder. İbadetin en ulvîsi, en mukaddesi ve en mükemmeli namazdır. Zira, Allah’a karşı şükrün en mükemmel şekli ve O’nu ta’zim ve tesbih etmenin en güzel yolu namazdır. Allah’ın rızasını temine en güzel vasıta da yine namazdır Hayatını huzur ve saadetle devam ettirmek isteyen bir insan, namaza devam etmelidir. Zira, “Namaz müminin miracıdır.” Namaz ve diğer ulvî ibadetlerle hayatını geçiren bir insan ne kadar bahtiyar ve ne kadar huzurludur.

Namaz içinde insana huzur öyle büyük bir sır vardır ki, tarif edilmez. Cenab-ı Hak kullarını günde beş defa kendi manevî huzuruna davet ederek onlarla âdeta sohbet ediyor, onların manevî derecelerini arttırıyor ve huzuru ile onları şereflendiriyor. İnsan için Allah’a muhatap olmaktan ve O’nunla böyle âlî bir sohbet etmekten daha büyük bir huzur, daha büyük bir izzet ve şeref düşünülebilir mi? Böyle bir davetin ulvîyetini ve kıymetini anlayan bir insanın şevk ile o huzura koşması icab eder.

Hasan-ı Basrî (ra.) takva hakkında:

“Zerre kadar takva sahibi olmak, bin nafîle namaz ve oruçtan daha hayırlıdır.”

---

diyerek, takvanın önemini vurgulamıştır.

Evet, saadetlerin en büyüğü, en yükseği takva ile amel-i salihdir. Bu bakımdan takva ve amel-i salih kendine düstur eden müminlerin makam ve mertebeleri daima yükselir ve ebedî sürura kavuşmalarına vesile olur.

İmanı muhafaza için yasak edilen şeylerden ve günahlardan kaçınıp emir dairesinde hareket etmek her mümin için gereklidir. Çünkü, günah işleyen bir kimse iman dairesinden çıkmasa bile, küfre giden yola bir kapı açmış olur. Onun için hemen tevbe ve istiğfar etmek lazımdır. Bediüzzaman Hazretlerinin de ifade buyurduğu gibi;

“Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol vardır.”

Binaenaleyh günahlardan kaçınıp, dinin emirlerini yerine getiren bir insan, imanını bu tehlikeden koruduğu gibi, Allah katında da insanların en çok ikram edileni ve en sevgilisi olur. Bu bakımdan takvanın güzellikleri, meziyetleri sayılmakla bitmez..Zira insan, kemalata takva ile nail olur. Her müminin şeref ve fazileti takva ve ubudiyeti nisbetindedir

İnsanın Cenab-ı Hakk'ın azabını düşünerek, akibeti hakkında havf ve endişe içinde olması, ubudiyet vazifelerini layığıyla ifa edemeyeceğinin mesuliyetinden dolayı titremesi iktiza eder. Bir insanın Allah'tan korkması ve akibetinden endişe etmesi yaratılışın ve aklın gereğidir. Nitekim bir ayet-i kerimede mealen şöyle buyurulmaktadır:

“Biz dünyada, ailemiz içinde iken sonumuzdan endişe ederdik. Ama şükürler olsun ki, Allah bize lütfetti ve bizi, o kavuran ateşten korudu.”[1](#)

Bundan dolayıdır ki, sahabeler, hatta cennetle müjdelenen aşere-i mübeşşere ve bütün kâmil insanlar, akibetlerinden daima endişe edip, hüsn-ü akibet için her an Allah'a niyazda bulunmuşlardır.

Kûfe'de dünyaya gelen (Hicri 97) ve Basra'da vefat eden, (Hicri 161) tefsir, hadis ve

---

fıkıh sahasında büyük bir alim ve müçtehid olan, zühd ve takvada örnek gösterilen ve ve bir çok talebe yetiştiren **Süfyân-ı Servî Hazretleri**, vefatı esnasında sürekli ağlamakta imiş. Etrafında bulunan taleberi:

"Efendi Hazretleri siz hep takva dairesinde yaşadınız ve herhangi bir günahınıza da kimse şahit olmuş değildir. Acaba sizi sürekli ağlatan bu durum nedendir?" deyip üzüntülerini bildirmişler. Bunun üzerine Süfyân-ı Servî Hazretleri talebelerine şu ibretli cevabı vermiş:

"Şunu bilin ki, dağlar kadar günahım olsa asla ağlamam, benim ağlamam ve endişem acaba bu emanet-i güzel bir şekilde teslim edip, bu ölüm gediğini iman ile aşip aşamayacağımdan dolaydır."

Kur'an-ı Kerim'de takvanın ehemmiyetini ve faziletini belirten 150 kadar ayet-i kerime vardır. Bu ayetlerde Cenâb-ı Hak takva sahiplerinin güzel meziyetlerini belirtmiş ve onları övmüştür. Bu ayetlerden birkaçını zikrederim:

"Allah, ibadetleri ancak müttaki müminlerden kabul buyurur."[2](#)

"Allah, kendisini küfürden ve isyandan muhafaza edenleri sever."[3](#)

"Biliniz ki, Allah'ın yardımı her cihetle müttakilerle beraberdir."[4](#)

İnsanın kâmil imanı ve takvayı elde edebilmesi için kalben en çok Allah'ı sevmesi ve O'nu tazim etmesi gerekir.

Peygamber Efendimiz (asm.) şöyle buyurmuştur:

"Allah-ü Teâla buyurur ki, 'Ey kulum! Emrettiğim farzları yap, insanların en abidi olursun; yasak ettiğim haramlardan sakın, vera sahibi olursun; verdiğim rızka kanaat et, insanların en zengini olursun, kimseye muhtaç kalmazsın.'"

Başka bir ayet-i kerimede de şöyle buyrulmaktadır:

"Allah'ın nazarında en üstün olanınız takvada en ileri olanınızdır. Muhakkak ki, Allah her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olandır."[5](#)

Bu ayetten de anlaşıldığı gibi, insanlar mahiyet itibariyle birbirlerinin aynıdır. İnsanların birbirlerine üstünlükleri ne rütbe, ne makam, ne de zenginliktedir, ancak iman, takva ve amel-i salihin dereceleri nisbetindedir.

Takvanın birçok mertebesi vardır. En edna mertebesi insanın kendini küfürden sakınması, vasat mertebesi kişinin günahlardan sakınmasıdır. Takvanın en yüksek mertebesi ise, insanın Cenab-ı Hak'ın muhabbet ve marifetine mani olacak bütün masivadan kalbini muhafaza etmesidir

Ayrıca takva; *şirkten takva, ma'siyetten takva ve masivadan takva olmak üzere üç kısımdır.*

Şirkten takva: *Küfürden, şirkten nefsinin muhafaza etmektir.* Her mümin kendini küfürden koruduğu ve uzak tuttuğu için bir derece müttakidir. Her Müslüman kendini bu şirkten muhafaza edebilir. Ancak, tehlikeli olan, şirk-i hafi yani gizli şirk denilen; riyakarlık, kendini beğenme ve meziyetlerini öne sürme, insanların rızasını tahsile çalışma, nimetleri sebeplerin eliyle bilme ve bir cemaatin çalışması neticesinde ortaya çıkan güzelliği bir şahsa vermek gibi hallerden kaçınması ve çok dikkatli olması gerekir.

Ma'siyetten takva: *Haramların bütününü terk etmektir.* Bu, takvanın ikinci mertebesidir ve iman yolunda ilerleyen kâmil müminlerin derecesidir. Çünkü bunlar Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmakla nefislerini cehennem azabından -biiznillah- korumuş olurlar.

Masivadan takva: *Kalbinden masivayı, yani Allah'tan gayrı her şeyi çıkarıp daima ilâhi azamete delalet eden delilleri tefekkürle meşgul olmaktır.* Bütün ibadetleri eda edip, büyük ve küçük günahlardan kendisini muhafaza etmektir. Bu mertebe imanın en ileri mertebesidir. Bu bakımdan takvanın tamamını ihraz etmiş olurlar.

Bediüzzaman Hazretlerinden takva hakkındaki şu tesbitine kulak verelim:

*"Bugünlerde Kur'an-ı Hakîm'in nazarında imandan sonra en ziyade esas tutulan **takva ve amel-i sâlih** esaslarını düşündüm. **Takva**, menhiyattan ve günahlardan içtinab etmek; ve **amel-i sâlih**, emir dairesinde hareket ve hayrat kazanmaktır. Her zaman def-i şer, celb-i nef'a racih olmakla beraber; bu tahribat ve sefahet ve cazibedar hevesat zamanında, bu takva olan def-i mefasid ve terk-i kebair üss-ül esas olup, büyük bir rüchaniyet kesbetmiş."*

"Bu zamanda tahribat ve menfî cereyan dehşetlendiği için, takva bu tahribata karşı en büyük esastır. Farzlarını yapan, kebirleri işlemeyen, kurtulur. Böyle kebair-i azîme içinde amel-i sâlih'in ihlasla muvaffakiyeti pek azdır. Hem az bir amel-i sâlih, bu ağır şerait içinde çok hükmündedir."

"Hem takva içinde bir nevi amel-i sâlih var. Çünkü bir haramın terki vâcibdir. Bir vâcibi işlemek, çok sünnetlere mukabil sevabı var. Takva, böyle zamanlarda, binler günahın tehacümünde bir tek içtinab, az bir amelle, yüzer günah terkinde, yüzer vâcib işlenmiş oluyor. Bu ehemmiyetli nokta niyetiyle, takva nâmıyla ve günahtan kaçınmak kasdıyla, menfî ibadetten gelen ehemmiyetli a'mal-i sâlihadır."[6](#)

Dinin en büyük faidesi Allah korkusunu kalplere yerleştirmesidir. Her hikmet, güzellik ve iyilik Allah korkusundan doğar. İnsanlara fazilet hissini veren Allah korkusudur. Âhiretteki mükafat ve cezayı düşündüren Allah korkusudur. Bu dünyanın nizamı Allah korkusundandır. Cenab-ı Hak kendisinden korkanı sever, kendisinden korkanı korkutmaz. Peygamber Efendimiz (asm.) bir hadis-i şeriflerinde,

"Allah korkusundan ağlayan göze cehennem ateşi dokunmaz."

buyurmuştur. Allah'tan korkanın âhiretteki yeri cennettir, korkmayanın yeri ise cehennemdir. İmanı kemaline eren bir mümin, Allah'tan korkmaktan lezzet alır. Bediüzzaman Hazretleri de bu konuda şöyle söylemiştir:

"Evet Hâlık-ı Zülcelal'inden havf etmek, onun rahmetinin şefkatına yol bulup iltica etmek demektir. Havf, bir kamçıdır; onun rahmetinin kucağına atar. Malûmdur ki, bir vâlîde, meselâ bir yavruyu korkutup sinesine celbediyor. O korku, o yavruya gayet lezzetlidir. Çünkü şefkat sinesine celbediyor. Halbuki, bütün vâlîdelerin şefkatleri, rahmet-i İlahiyenin bir lem'asıdır. Demek havfullahta bir azîm lezzet vardır. Madem havfullahın böyle lezzeti bulunsa, muhabbetullahta ne kadar nihayetsiz lezzet bulunduğu malûm olur."[7](#)

Haşyet-i ilâhinin kalplerde tecellisinin tasavvurun fevkinde bir ulvîyeti vardır. Bu tecelli müslüman için büyük bir lütuftur ki, onu isyandan, dalaletten muhafaza ederler. Allah korkusunun hakim olduğu kalpler her iki dünyanın saadetine nail olurlar. Namus, iffet, haysiyet ve şerefın elbisesi Allah korkusudur. Bir insanın kalbinden Allah korkusu silinirse, artık o insanda bu ulvî değerlerden hiçbir eser kalmaz. Bu konuda merhum [Mehmet Akif](#) ne güzel demiştir:

"Ne irfandır veren ahlâka yükseklik ne vicdandır,

Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır."

*"Yürekler çekilmiş farz edilsin havfı Yezdan'ın,
Ne ahlâkın kalır tesiri katiyen ne de vicdanın."*

Allah korkusu insanları bütün dalaletlerden, tehlikelerden ve nice afetlerden kurtararak sırat-ı müstakime götürür ve insanın aklına nur ve rehber olur.

Erbab-ı irfan buyururlar ki,

"Allah korkusu ikidir: Biri, Cenab-ı Hakk'ın azabından korkmaktır ki, Allah'a isyan edenlerin korkusu bu kavildendir. Diğer ise; Allah-u Teâla'nın celal ve azametini tefekkürden meydana gelen bir korkudur. Bu korku hiçbir mahlukun - ister melek-i mukarreb olsun ister nebiyi mürsel olsun - kalbinden çıkmaz."

Dipnotlar:

- [1](#) Tûr Sûresi, 52/26-27.
- [2](#) Maide Suresi, 5/27.
- [3](#) Tevbe Suresi, 9/4.
- [4](#) Bakara Suresi, 2/194.
- [5](#) Hucurat Suresi, 49/13.
- [6](#) Kastamonu Lahikası, s. 148.
- [7](#) Sözler, s. 358.